

Zasedanje

Rog je 21. stoletje

Patricija Maličev

Zgodba se je odvila hitro. V soboto, 25. marca, je neformalna skupina posameznic in posameznikov v opuščeni tovarni Rog začela izvajati novi socialni program in odprla pobudo za začasno uporabo tovarne. »Ne gre za klasično zasedbo prostora, temveč le za začasno spremembo njegove namembnosti. Prostor, ki je v lasti Mestne občine Ljubljana in že petnajst let prepuščen propadanju, nameravamo samoiniciativno usposobiti za neodvisno produkcijo nepridobitnih kulturnih in socialnih vsebin. Vse dotlej dokler MOL ne zastavi jasne strategije za reševanje problematike tega praznega prostora in je ne začne izvajati, ga želimo odpreti za vse zainteresirane posameznike, posameznice in skupine, ki se ukvarjajo z neprofitno dejavnostjo na različnih področjih,« so povedali predstavniki skupine Inicijativa za Rog.

Pol ure pred podpisom ustno že zagotovljene pogodbe o začasni uporabi prostora je MOL to dovoljenje preklical.

Z Oddelka za gospodarjenje z zemljišči so dobili ustno dovoljenje, dogovor, da pripravijo predlog za sanacijo, ki omogoča funkcionalnost objekta v okviru varnostnih standardov, in programsko shemo. Težava nastaja pri razumevanju obsega sanacije in prevzemu odgovornosti, ki jih zahteva tak projekt. »Z MOL želimo sprožiti proces, ki ga zahteva vzdrževanje objekta. To še ne pomeni, da je treba vključevati drage investicije ali investitorje s pogodbami, ker velik del popravil lahko opravimo samoiniciativno s svojim strokovnim znanjem. V tem smislu iščemo pravno možnost, kako priti do podpisa odgovornosti, ki je trn v peti mestni upravi. V širšem evropskem prostoru so se korekcije procedur, ki zadržujejo takšne samoiniciativne procese, kakršna je naša v Rogu, izkazale za produktivne,« je ozadje dogodkov v Rogu pojasnil arhitekt Peter Košir, član skupine Temp, ki že dlje časa deluje z analizami prostorskih in socialnih potencialov v javnem prostoru.

Fenomenčasne rabe praznih prostorov se je razvil na podlagi analiz degradiranih prostorov, ki izginjajo iz zavesti uporabnikov mesta. Ti prostori lahko z vključitvijo kulturne produkcije predstavljajo mesto izražanja, prostor za delovanje v javnem. »Ugotovili smo, da sta praznjenje prostorov in kulturna praksa povezana, ker v novih razmerah ustvarjata nov javni prostor. Prepričani smo, da tak program, kakršnega nameravamo izvajati v tovarni Rog, zelo spominja na javni prostor. Gre za pretok ljudi, za generiranje idej, kar je včasih konstruiralo javni prostor,« je povedal Košir. »Zakaj je prišlo do ideje o Rogu? Rog je s svojo kapaciteto prostorov sposoben gostiti ogromno programov, povezati delovanje ustvarjalcev. Z željo, da bi poskušali ta problem rešiti generalno in ne samo lokalno, smo se odločili prevzeti iniciativo in podati mestu rešitve. Takšne, kot so jih v drugih evropskih metropolah že večkrat generirali in dosegli pozitivne rezultate! Z Rogom smo želeli Mestni občini Ljubljana pokazati, da je to mogoče. Iniciativo so sprejeli, toda celotna procedura bi v naši javni upravi potekala neskončno dolgo in se zapletala skozi pravil-

nike in seje, ki ne bi neposredno obrodile sadov. Mesto je treba reševati na globalni ravni in ne na ravni investitorjev.«

MOL je v svoje načrte zapisala, da naj bi bil prostor nekdanje tovarne Rog namenjen za kulturno dejavnost. V času ko je bilo zemljišče še v lasti tovarne Rog, je bil prostor občasno še izkoriščen za izvajanje kulturnih dejavnosti. V njem je potekal tako bienale industrijskega oblikovanja kot tudi študentski kulturni dnevi. »MOL ima na prostorski enoti CI 5/6 – Rog sprejet prostorski akt, ki določa osnovno namensko rabo kot površino za inštitute, šolstvo in zdravstvo. V času po prenehanju delovanja tovarne Rog in preden je MOL sklenila leasing pogodbo za omenjeno področje z LB Leasing, d. o. o., je bila notranjost prostorov nekdanje tovarne tako zelo opustošena, da tam gibanje oziroma kakršnakoli dejavnost ni bila varna. Prostorski akt se v času sklenjene leasing pogodbe ni spremenil,« na vprašanje, zakaj prostori, čeprav je bilo tako zapisano v načrtih, niso bili uporabljeni za kulturne dejavnosti, odgovarja podžupan MOL Miloš Pavlica in vodja službe za odnose z javnostmi na MOL Gregor Kos. OL je z LB Leasing, d.o.o., sklenila pogodbo o finančnem leasingu nepremičnine v višini 9,270.000,00 EUR z mesečnim obrokom ca 70.000,00 EUR. Pogodba se izteče v letu 2013, ko bo MOL tudi dejansko postala lastnik predmeta pogodbe. Sicer je MOL v vmesnem času preverila urbanistično in arhitekturno možnost umestitve treh umetniških akademij na omenjeno lokacijo in ugotovila, da ta možnost obstaja, vendar je ni potrdilo ministrstvo za šolstvo in šport.

Županja Danica Simšič je pri pripravi osnutka odloka o proračunu za MOL za leto 2006 tudi napovedala možnost prodaje zemljišča Rog v planu prodaje stvarnega premoženja, vendar je del svetnikov mestnega sveta MOL jasno in javno napovedal, da v tem primeru ne nameravajo podpreti proračuna za leto 2006. Vprašanja, ali ima Mestna občina Ljubljana oziroma njeni resorni oddelki, v tem primeru oddelek za gospodarjenje z zemljišči, vnaprej pripravljeno strategijo, katere mestne stavbe bodo opuščene, kot so povedali, ne razumejo. Še manj, koliko denarja je bilo pri 'projektu Rog', odkar je MOL njegov lastnik, izgubljenega.

Vstop na dvorišče tovarne Rog je mogoč skozi visoka železna drsna vrata, ki so večinoma zaklenjena. Ob njih je štiriindvajset ur na dan varnostnik, ki kljub vedno znova spreminjajočim se navodilom MOL obisko-

valce prijazno spušča ven in noter. Na drugi strani dvorišča zeva odprt vhod v ogromno halo pritličja, ki so jo uporabniki že skorajda očistili. Zvečer so po tleh postavljene sveče. Po stopnicah z zaščitno ograjo vodijo v zgornje prostore, kjer potekajo dejavnosti. Uporabni prostori so prvo, drugo in tretje nadstropje. »Ti so tudi najbolj varni. Počistili smo jih in toliko usposobili, da se lahko po njih, še enkrat poudarjam, varno sprehajamo in delujemo. Vsi so namenjeni skupni uporabi. Njihova razdelitev poteka po logiki prostora in njegovi funkcionalnosti,« je, medtem ko je pripravljala prostor galerije za svojo razstavo Medmesto, povedala kiparka Robertina Šebjanič. V drugem in tretjem nadstropju so oceanski tlorisi, ki omogočajo fleksibilno uporabo glede na potrebe. V spodnjem nadstropju pa so prostori najprimernejši za modelarske, kiparske, varilne, fotografske in druge delavnice. Organizacija ogromnih dolgih hal se uporabnikom sploh ne zdi problematična.

Zato pa so po Koširjevih besedah na MOL prepričani, da je v tem prehodnem obdobju prostor težko adaptirati. Predvsem zato ker nimajo analiz prostora, načrti so namreč izgubljeni. Na stavbo Roga gledajo kot na razpadajočo lupino. »V preteklosti so nedipravi lahko vstopali v prostore in jih puštošili, ker je bil dostop do Roga enostaven, ko so bila glavna vrata odprta. S tem je imela največje težave policija, ker brez sodnega naloga ni mogla posegati v ta prostor. Policija je zdaj lahko srečna, da te prostore vzdržujemo in naseljujemo, vedo, kateri programi potekajo v njih.«

Vprašanje varnosti zahteva investicijo, ki je manjša od treh milijonov tolarjev; toliko je potrebno za javni razpis. Seveda če se objekt sanira v okviru posebnih določil, ki veljajo za takšno nezahtevno dejavnost, in pod pogoji, ki veljajo za ohranitev objekta kot tehnične dediščine. Gre za investicijo, ki bi prostore povrnila v stanje funkcionalnosti. Eden od predlogov Inicijative za Rog je razglasitev tega objekta za tehnično dediščino, kar je bilo začasno sprejeto in je zdaj ponovno v proceduri. Člani Inicijative so namreč prepričani, da lahko skupaj poskrbijo za varnost objekta, ki potrebuje manjše posege, poleg napeljave novih instalacij. »Predlagali smo tudi, da se območja, v katerih so bili izropani nosilci, zapečatijo. Toda to je bil samo neformalen predlog. Zdaj pripravljamo predlog projekta za obnovo, ki bo fazona. Med nami je precej ustvarjalcev, ki delujemo na področju arhitekture, enotni smo si, da je treba prostore uporabljati samo v

njihovi prvotni obliki, saj so izjemno funkcionalni,« je optimističen Peter Košir.

Ideja, da bi pritegnili kakšnega mladega japija, investitorja, ki bi bil pripravljen v Rogu prepoznati kulturno-tržni potencial, jih ne zanima. Edino možnost vidijo v sodelovanju s podjetji, ki delujejo znotraj t. i. inovativnega gradbeništva in bi lahko projekt vzele kot demonstracijo svoje tehnologije. Posebej zato, ker je objekt treba pripraviti na zimske razmere in zaradi časnosti. Obenem pa so prepričani, da bodo prostorske rešitve plod arhitekturnih delavnic, ki bodo potekale v tovarni Rog. Ne strinjajo pa se z marketinškim pristopom, da bi bil ta prostor izkoriščen za branding.

Ko so od raznih društev, skupin in posameznikov začeli dobivati pisma podpore, so ugotovili, da so vsebine, ki naj bi se dogajale v Rogu, zdaj razpršene po raznih institucijah, zavodih, galerijah. Robertina Šebjanič pravi, da si zato ta prostor z idejo o združevanju različnih interdisciplinarnih skupin lahko zviša vsebinsko raven. »To je postal prostor novega mreženja ljudi, ki se sicer ne poznajo oziroma se ne bi imeli možnosti srečati, ker delujejo v različnih kulturnih krogih. Prav ta interdisciplinarnost je osnova, da se lahko znotraj tovarne Rog vzpostavi produkcijska hiša, v kateri bo vsak, ki bo samoiniciativno pristopil, videl možnost svoj potencial razpreti in razpršiti na vse ostale, ki so dejavni.« Saša Spačal, prav tako članica Skupine Temp, pa jo dopolni, da bo imel vsak možnost preizkusiti različne pristope do idej, ki jih ima. Tovarna Rog je istočasno tudi družbeni eksperiment, ki bo razširil umetniški krog. Ta mreža se bo razširila tudi navzven.«

Bodo za učinkovito izvajanje programa potrebovali specifično ureditev vodenja? Robertina takoj ugovarja, da hierarhijo kategorično zavračajo. Vse skupaj bo potekalo preko foruma oziroma skupščine. »Pogovore o produkcijski vsebini smo na skupščini s skupinami in posamezniki že imeli. Program bo fluiden, vsebine se bodo nenehno dodajale, prepletale. Očitno je, da v Ljubljani primanjkuje prostorov za plesne produkcije. Ne toliko za izvedbo predstav, temveč prostorov za vaje.«

Te prostore je v torek zvečer v drugem nadstropju tovarne, kjer je položen parket, izkoristila tudi skupina desetih plesalk in plesalcev. Katja in Mojca sta bili ob svojem prvem prihodu v Rog prijetno presenečeni nad velikostjo hal, ki se jima zdijo idealne za vadbo. V Ljubljani se namreč plesalci za uporabo prostorov dogovarjajo od ure do ure. »Naš prvi vložek je bilo čiščenje prostorov. Potem pa smo začeli plesati. Brez kakršnihkoli pričakovanj, lahko se zgodi karkoli,« pove Mojca in doda, da so skupino plesalcev, ki zdaj šteje že skoraj deset članov, poimenovali Gibanje za neodgovorno telo. »Pri klasični plesni produkciji je treba vedno vnaprej domisliti, kaj boš počel, da se sploh lahko prijaviš na razpise, da dobiš denar s katerim boš plačal uporabo prostora za vadbo. Nikoli zares ne veš, ali ti bo uspelo speljati projekt. V Rogu tehu težav ni. Pomembna je ustvarjalnost.«

Peter pripomni, da se že zdaj v prostoru čuti prisotnost aktivnega delovanja in medsebojnega izobraževanja, ki jih vse drži po-

»Kvadratov prostora in kubikov materiala že dolgo ni bilo toliko. Čistilnim akcijam je sledila takojšnja produkcija. Delavnica Rog izobilja, recimo. Pa se je izkazalo, da na tej in na drugih »delavnicah« ne proizvajamo le polic, miz, električnega toka, projekcijskih platen, grafitov, fotografij, slik, kipov, giba, ..., pač pa tudi samoniklo organizacijo, nove odnose med časnimi uporabniki in še posebej rahločutno skrb za prostor,« je povedala Alenka Pirman iz Društva za domače raziskave.

»Oživitev tovarne Rog je del širšega procesa, ki smo ga zastavili s prepoznavanjem praznega prostora in mobilne kulturne produkcije. Mestu bo rabil kot opozorilo, da aktivizacija posameznikov ni izumrla v neoliberalizmu. Delovanje v tovarni Rog je samo ena izmed faz našega delovanja. Projekt Lokacija.info, ki deluje pod okriljem Zavoda Trajekt, ki ga izvaja skupina Temp z ustvarjalci na področju arhitekture, evidentira prazne prostore v mestu. Ti podatki bodo dostopni na spletu in preko njih bo mogoče umestiti ves ta ustvarjalni potencial, ki začasno gostuje v tovarni Rog, v prazne prostore mesta, ki potrebujejo nov zagon, če ne samo varovanja pred propadanjem.«